

Κριτίας ὁ Ἀθηναῖος παρήγαγε τὴν ἀρχὴν τῆς θρησκείας ἀπὸ τὴν Πολιτικὴν (Σεξο. πρὸς Μαθημ. Θ', 54.), καὶ ἐξελάμβανε τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν, ἣτις ἔχει τὴν καθέδρον τῆς εἰς τὸ αἶμα, ὡς τὴν ψυχὴν αὐτὴν, καθὼς τὸ ἔκαμιν ἤδη καὶ ὁ Πρωταγόρας (Ἀριστοτ. Περὶ ψυχ. Α', 2.). Πῶλος δὲ καὶ Καλλικλῆς, καὶ Θρασύμαχος ἐδίδασκαν, ὅτι εἰς τὸν ἄνθρωπον δέν εἶναι καμμία ἄλλη ὑποχρεωτικὴ προσταγή, εἰμὴ αἱ ὀρμαί του, ἢ θέλησίς του, καὶ ἡ φυσικὴ του δύναμις· δίκαιον δὲ καὶ ἄδικον εἶναι τῆς Πολιτικῆς ἐπινοήματα (Πλάτ. Γοργ. Θεαίτ. Περὶ πολιτ. Β', Περὶ νόμ. Ι, Σελ. 76.)

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἀπὸ Σωκράτους ἕως τέλους τῆς διαφορᾶς τῶν Στωϊκῶν πρὸς τοὺς Ἀκαδημαίους.

Συστηματικὸν φιλοσόφημα, ἀλλὰ διοικούμενον ἢ ἀπὸ δογματισμὸν ἢ ἀπὸ σκέψιν.

§. 115.

Ἡ ἀναγκάσθη ὑπὲρ τῆς σοφιστικῆς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα νὰ κατευθύνῃ ὀξύτερον βλέμμα εἰς τὰ ἐσωτερικά του διὰ νὰ γνωρίσῃ τὸ πρᾶγμα ἀκριβέστερα, καὶ διὰ νὰ κατασρώσῃ τερῶν ῥὰ θεμέλια τῆς ἀληθείας καὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς.

Ἐντεῦθεν ἤρχησεν ἄλλη ἀξιόλογος ἐποχὴ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἣτις ἐκβῆκεν εἰς τὸ φῶς ἀπὸ τὸν ἀτάραχον καὶ ὑγιᾶ νοῦν τοῦ περικλεεστάτου Σωκράτους.

§. 116. Τὸ φιλοσοφεῖν ἔλαβεν ἄλλου χαρακτήρα. Μετίβαινεν ἤδη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν φύσιν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου εἰς τὸ ἀντικείμενον· καὶ ἐξητάζοντο ὄχι μόνον θεωρητικὰ, ἀλλὰ μάλιστα καὶ πρακτικὰ ἀντικείμενα. Ἐπρὸσπάθουν νὰ εἰσαῶσι δι' ἀρχῶν τὴν ἔρευναν, καὶ νὰ συνδέσουν τὰ ποριζόμενα συστηματικῶς μετ' ἀλλήλων· ἢ περὶ τὴν βασιμότητα σπουδῆ ἐγέννησε σύστημα, ἀλλὰ κατεπολέμησε διὰ τῆς ἀμφισβασίας καὶ τὴν κυριότητα παντὸς ἄλλου συστήματος καὶ τὸν υψαγμὸν τοῦ ἐξεταστικοῦ πνεύματος.

§. 117. Ταύτας δὲ τὰς τὸν ἐσωτερικὸν χαρακτήρα τοῦ Λόγου ἀποβλεπούσας μεταβολὰς ἐνήργησαν ἐξωτερικὰ τινα συμβόματα. Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον εἶχεν ἤδη ἀποκατασταθῆν ἡ καθέδρα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ παιδείας διὰ τὴν θέσιν καὶ πολιτείαν τῆς, διὰ τὴν ἐμπορίαν, διὰ τῶν πολιτῶν τῆς τὸν χαρακτήρα, διὰ τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον, καὶ δι' ἄλλας πολιτικὰς περιστάσεις. Τώρα ἀποκατεστάθη καθέδρα καὶ κέντρον καὶ τῆς φιλοσοφίας. Συνεστάθησαν φιλοσοφίας σχολεῖα, διὰ τῶν ἐποίων ἐξηπλόνοντο αἱ ἰδέαι, καὶ ἀκονίζοντο ἀπὸ ξένας, καὶ ἀνεπτύσσοντο ψυχικαὶ δυνάμεις διὰ παντοδαπῆς συναφείας, καὶ οἱ ἀγῶνες δι' ὑψηλοτέραν τελειοποίησιν ἐπολλαπλασιάζοντο· ἀλλ' ἐνταυτῷ διετηρεῖτο ἀπ' ἄλλου μέρους καὶ ἡ ἄπονος ἠδυσπάθεια, ἡ ἄλογος μέμησις, καὶ ἡ ψιλὴ ἐπιφάνεια καὶ διατύπωσις τῶν πραγμάτων.

§. 118. Ὅλοι δὲ οἱ διάφοροι δρόμοι καὶ φοραὶ τοῦ

φιλοσοφικοῦ πνεύματος ἐδείχθησαν κατὰ ταύτην τὴν περίο-
δον ἀπὸ τοῦ Σωκράτους τὸν δραστηριώτατον χαρακτήρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Σ Ω Κ Ρ Α Τ Η Σ .

§. 114.

Σωκράτης γεννηθεὶς εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 470, υἱὸς πτω-
χοῦ τινος ἀγαματοποιοῦ καὶ μιᾶς μαίας, διὰ τὴν τοῦ πνεύ-
ματός του ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ψυχρολογίαν καὶ σοφιστικὴν
ματαιότητα τῶν εὐγενισθέντων χρόνων του, ἀποκατεσάθη
ἀξιολύμητος σοφός, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ καθ' ὅλας τὰς σχέ-
σεις, καθὸ ἄνθρωπος καὶ πολίτης, ἦτο καθαρὰ ἔκφρασις
τῆς καλῆς καὶ μὲ τὴν ἠθικὴν ὠραϊσμένης καὶ εὐγενισμένης
ἀνθρωπότητος. Ἀυτόκλητος, ὄχι διὰ μισθὸν ἢ φιλοδοξίαν,
ἔγεινε διδάσκαλος ἐμμέσως μὲν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀ-
μέσως δὲ τῶν συμπολιτῶν του. Περιώρισε τὴν θεωρίαν
διὰ τοῦ υἱοῦς νοός του· ὑπέταξε τὴν περὶ τὰς μαθήσεις
σπουδὴν εἰς ὑψηλότερον τινα σκοπὸν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐξα-
ναήνωσε τὴν ἠθικὴν μὲ τὴν θρησκείαν. Χωρὶς νὰ καταστή-
σῃ διωρισμένου σχολεῖον, προσείλκυσε μέγα πλῆθος νεανίσ-
κων καὶ ἀνδρῶν μὲ τὴν ἀξιολογότητα καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν
τοῦ πνεύματός του· ἐξύπνισεν εἰς πολλὰ τὸν Λόγον· καὶ ἀ-
ποκατέστησεν ἀξιολόγους ἄνδρας πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἐμπιστευ-
μένους του. Κατεπάλαισε τοὺς σοφιστὰς μὲ τὴν ἐρθότητα
τῆς κρίσεώς του, μὲ τὴν εἰρωνείαν, καὶ μὲ τὸν χαρακτή-
ρα του· ὡς πολεμιστῆς τοῦ σκότους καὶ τῆς ψευδομαθείας

ἔκαμε καὶ εἰς τὸν κοινὸν βίον ἐχθρούς, ἀπὸ τῶν ὁποίων τῆς καταδρομᾶς ἐνικήθη τελευταῖον. Ἐπεὶ τὸ κώνειον τὸ 400 ἔτος (Ὀλυμ. ιε', α').

§. 120. Μ' ὅλον ὅτι ὁ Σωκράτης δὲν ὑπῆρξεν ἰδιαιτέρως σχολῆς φιλόσοφος, ὑπηρέτησεν ὅμως ἀξιολογώτατα τὴν ἐπισημονικὴν φιλοσοφίαν ὡς ἀξιοτίμητος καὶ σεβάσιμος σφῶς μὲ τὸν χαρακτήρα καὶ τὸ παράδειγμά του, καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν, καὶ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας του. Διότι διεύθυνε τὴν προσοχὴν του εἰς πράγματα, τὰ ὅποια ἔχουν ἀναπαλλοτρίωτον κέρδος, καὶ μᾶς ὠδήγησεν εἰς πηγὴν, ὅθεν ἀναδύει πᾶσα πληροφροσύνη (τὸ γινώθαι σεαυτόν).

§. 121. Τὰ μαθήματά του εὐρίσκονται μόνον εἰς τὸ πρακτικόν, ἤγουν τὸν προσδιορισμὸν καὶ τὴν τελειοποίησιν τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι εἶναι μὲ τοῦτον συνημμένον. α') Δικαιοπραγεῖν εἶναι νὰ γνωρίζῃ τις τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κάμῃ, καὶ μὲ τὴν λογικὴν ταύτην διάγνωσιν νὰ τὸ ἐργάζεται· τοῦτο προξενεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν τελειότητα καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, τὰ ὅποια καὶ τὰ δύο εἶναι ἀπ' ἀλλήλων ἀχώριστα. Τὰ πρὸς τοῦτο μέσα εἶναι αὐτογνωσία καὶ σωφροσύνη. Ἐγκράτεια καὶ ἀνδρεία φέρουν εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἤγουν εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν πολιτικῶν καὶ θεῶν νόμων (Ξενοφ. Ἀπομν. Γ', 9. 15. Δ', 4. 5. 6). β') Ἀρετὴ καὶ εὐτυχία εἶναι ἀναποσπᾶσως συνδεδεμένα (Ξενοφ. Ἀπομ. Γ', 9. Δ', 2. Cic. Offic. III, 3). γ') Θρησκεία εἶναι λατρεία τοῦ Θεοῦ διὰ δικαιοπραγίας καὶ ἐκτελέσεως παντὸς ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ κάμωμεν (Ξενοφ. Ἀπομ. Α', 2. §. 2. 3. Γ', 9. §. 15). δ'. Θεὸς εἶναι ὁ ἀρχηγὸς καὶ πληρωτὴς τῶν ἠθικῶν νόμων (Ξενοφ.

Ἀπομ. Α', 2. Δ'. 3. 4). ε') Τοῦ Θεοῦ ἡ παρουσία γνωρίζεται διὰ τῆς ὁρμονίας καὶ σκοπιμότητος τῆς φύσεως καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἰπάρχει ἀόρατον τι λογικὸν ὄν, τὸ ὁποῖον διὰ μόνων τῶν ἐνεργειῶν του φανεύεται. Πρόνοια, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπίστευε καὶ τὴν μαντεῖαν. Ἰδιότητος τοῦ Θεοῦ ἀναφερομένης εἰς τὴν σοφὴν τῆς φύσεως δευταγίαν, καὶ μάλιστα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῆς τούτου διατηρήσεως (Ξενοφ. Ἀπομ. Α', 4. Δ', 3), ἄλλας δὲ εἰς ἐξέταξε περαιτέρω. ς) Ἡ ψυχὴ εἶναι θεῖον ἢ θεῶ ὁμοίον ὄν διὰ τὸν λόγον καὶ τὴν ἀόρατον ἐνέργειαν της, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καὶ ἀθάνατος (Ξενοφ. Ἀπομ. Α', 4. §. 8. ἠύρου Πα:δ. Η', 7.). ζ) Πᾶσαν δὲ ἄλλην μάθησιν, ἣτις δὲν συντελεῖ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, τὴν εἶχε ματαίαν, ἄσκοπον καὶ δυσάρεστον εἰς τὸν Θεόν, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἦτο ξένος οὔτε ἀπὸ τὴν μαθηματικὴν, οὔτε ἀπὸ τὰς τῶν σοφιστῶν θεωρίας (Ξενοφ. Ἀπομ. Α', 1. §. 15. Δ', 7. Cic. Tusc. Qu. V. 3. Academ. 1, 4.).

§. 122. Τοῦ Σωκράτους ἡ διδασκαλία ἦτο μαιευτικὴ τοῦ πνεύματος, ἀνάπτυξις τῶν ἀρχῶν τῆς πληροφορίας τῆς ἐνὸς ἐκάστου συνειδήσεως μὲ τρόπον δημοτικόν, εἰς ἐπαγωγῆς καὶ ἀναλογίας, ὅπου τὸν ὠδήγει τὸ ἐπιτυχικόν του αἰσθημα, καὶ ἀναίρεσις τῶν σοφιστῶν ὑφ' ἑαυτῶν, ὅπου τὸν ἐβρῆθει ἢ εἰρωνεία του, καὶ ἡ πλαττομένη του ἄγνοια (Ξενοφ. Ἀπομ. Δ', 2. Πλάτ. Θεαίτ.).

§. 123. Ἡ τοῦ Σωκράτους εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὑπηρεσία εἶναι μέρος μὲν ἀποφατικὴ, ἀπόσπασις ἀπὸ τὴν ματαίαν μάθησιν, μάχη κατὰ τῆς θεωρίας, κόσμιος ὁμολογία τῆς ἀγνοίας, χωρὶς εὐκρινῆ καταμέτρησιν τῶν ὀρίων τῶν δυνατῶν καὶ ἀδυνατῶν νὰ γνωσθῶσι πραγμάτων· μέ-

ρος δὲ καταφατικῇ, προσοικείωσις εἰς τὴν πλησιέστατα τοῦ Λόγου κειμένην ἐπικράτειαν, ὅπου ἐπέχει τὸ κέντρον ὁ ἄνθρωπος ὡς λογικῶς πραγματευόμενον ὄν· ὁδηγία εἰς τὴν σκοπιμότητα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς φύσεως· ὁδηγία εἰς τὰς γνησίας ἀπάσης γνώσεως πηγάς· αὐξήσις τῆς ὕλης διὰ τὴν φιλοσοφικὴν ἔρευναν.

§. 124. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σωκράτης εἰδέδαξεν πολλοὺς φίλους, οἳ τινες ἦσαν πολλὰ διάφοροι κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ κατὰ τὸν χαρακτήρα· καὶ ἄλλοι μὲν ἠγάπησαν πλεον τὰς πρακτικὰς, ἄλλοι δὲ πλεον τὰς θεωρητικὰς γνώσεις, καὶ τῶν μὲν ἢ πρὸς τὴν μάθησιν κλίσις ἦτο πλατυτέρα, τῶν δὲ, στενωτέρα· διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν διδακτικὴν ὁμιλίαν του, ἣτις διεστῆρει τὸς ἀτομικὰς του ιδιότητας, ἐκβῆκαν πολλαὶ ἀπ' ἀλλήλων διαφέρουσαι καὶ ἀποχωροῦσαι διδασκαλίαι καὶ εἰρήσεις (Cic. de Oratore III, 16.). Ξενοφῶν, Διοσχίρης, Κρίτων, Ἀντισθένης, Ἀρίστιππος, καὶ Ὑσερου ὁ Πυρρῶν ἔκλιναν εἰς τὰς πρακτικὰς. Ἐυκλείδης, Φαίδων, Μενέδημος ἠγάπησαν τὰς θεωρητικὰς γνώσεις. Πλάτωνος δὲ τὸ περιεκτικὸν πνεῦμα καθυπέβαλε καὶ τὰ δύο εἰς τὴν ἔρευναν, καὶ διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του ἠνωσε τὰ ἀποκεχωρισμένα τοῦ Σωκρατισμοῦ μέρη, εἰς τὰ ὅποια εὐχαριστοῦντο πολλοὶ ἄλλοι μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους· ἔλοιμεν ἀνεδέχθησαν τὸν Σωκρατικὸν τοῦ διανοεῖσθαι τρόπον, ἀλλὰ μερικώτερον ἕκαστος. Ἐὰν διώσωμεν προσοχὴν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Κυνικῆς, Κυρηναϊκῆς, Πυρρῶνικῆς (διότι περὶ τῆς Ἡλειακῆς καὶ Ἐρετριακῆς δὲν ἐξεύρομεν πολλὰ), Μεγαρικῆς, καὶ Πλατωνικῆς σχολῆς, θέλομεν εὐρεῖν ὅτι αἱ τέσσαρες πρῶται διαφέρουσι κατὰ τὸ μερικὸν ἀπὸ τὴν πέμπτην, εἰς τὴν ὁποίαν προσδιάζει ἀπεριόριστος σπουδὴ καὶ

ἔφεισις εἰς γενικάς τῆς φιλοσοφίας γνώσεις, σύμφωνας μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Σωκράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Μερικὰ τῶν Σωκρατικῶν συζητήματα.

Α'. Κυνικοί.

§. 125.

Αντισθένης ὁ Ἀθηναῖος, πρῶτον μὲν Γοργίου μαθητῆς, ἔπειτα δὲ Σωκράτους φίλος καὶ ζηλωτῆς, καθ' ὑπερβολὴν ἐνόρετος, ὑπερήφανος διὰ τὴν ἀρετὴν, ἔθεσε τὸ ἔξοχον ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀρετὴν, τὴν ὁποίαν ἔταξεν εἰς τὴν ἐθελούσιον σίρῃσιν καὶ καταφρόνησιν τῶν ἐξωτερικῶν· καὶ ταύτην ἐπρέσβευσε ἔξοχον τελειότητα καὶ εὐδαιμονίαν. Τίποτε δὲν εἶναι ἀγαθόν, εἰμὴ ἡ ἀρετὴ· τίποτε δὲν εἶναι φαῦλον, εἰμὴ ἡ κακία· ὅλα τὰλλα εἶναι ἀδιάφορα, καὶ διὰ τοῦτο ἀνάξια ἀγάπης (Διογεν. Δ', 11. 103—105.). Ἐντεῦθεν ἡ μεγίστη ἀπλότης τῆς ζωῆς, ἡ ἐκούσιος πτωχεία, ἡ ὑπερυψία τῆς εὐπαθείας, καὶ ἡ πάσης ἐπιστήμης καταφρόνησις. Τοῦ τελευταίου τὸν λόγον ἀπέδιδεν, ὅτι τὰ ἅντα τῆς φύσεως μόνον περιγράφονται, πραγματικῶς δὲ δὲν ὀρίζονται· καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὴ καμμία θεωρητικὴ ἐπιστήμη (Διογ. Δ', 103. Ἀριστοτ. Μεταφυσ. Η', 3. Ε', 29. Πλάτ. Σοφιστ. σελ. 270)· Ἀξιοσημεῖωτος δὲ εἶναι ἡ καθαρὰ του περὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ ἔννοια (Cic. Nat. D. I. 13.).

Ε

§. 126. Ὁ Ἀντισθένης, μ' ὄλην τὴν αὐστηράν καὶ τρομακτικὴν διαγωγὴν του, εὗρηκε διὰ τὴν εὐγενῆ του ὑπερηφάνειαν, καὶ παραξενίαν πολλοὺς ζηλωτὰς καὶ ὀπαδοὺς, οἷτινες ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον Κυνόσαργες, ὅπου ἔζη ὁ διδάσκαλός των, ὠνομάσθησαν Κυνικοί. Διογένης ὁ Σινωπεύς, Κράτης ὁ Θηβαῖος καὶ ἡ γυνὴ του Ἰππαρχία, εἶναι οἱ ἐπισημότεροι αὐτῶν, ἀλλ' ὅχι καὶ μὲ ἐπιστημονικὰ προτερήματα. Ἡ κυνικὴ σχολὴ ἐκαλλώπισθη ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν, καὶ ἐμστασίουμένη ἀνεξήσεν ὅμως καὶ μετὰ χριστῶν, τουλάχιστον διὰ τῆς πιθηκικῆς μιμήσεως τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν ἐξωτερικῶν παρασῆμων χωρὶς τὸ εὐγενὲς τῶν παλαιῶν πνεῦμα (Λουκιαν. Κυνικός).

Β'. Κυρηναῖκοι.

§. 127.

Ἄρσιππος ὁ Κυρηναῖος, εἰς εὐπάθειαν ἀνατραφεὶς, ὑπῆγεν εἰς τὸν Σωκράτην ἔχων τὴν πρὸς τὰς ἡδονὰς κλίσειν (Διογ. Β', 15. καὶ ἐφεξῆς. Πλούταρχ. Πρὸς Ἀπαίδ. Ἠγεμ. Ξενοφ. Ἀπομ. Β', 1.)· ὁ διδάσκαλός του δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐξολοθρεύσῃ ταύτην τὴν κλίσειν του, ἀλλὰ μόνον τὴν ἐδιώρῳσεν εἰς τὸ εὐγενέστερον. Ἔθεσεν ὁ Ἄρσιππος τὸ ἐξοχὸν ἀγαθὸν εἰς τὴν μετ' αἰσθητικῆς κρίσεως καὶ ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος ἀπόλαυσιν τῶν ἡδέων· ἐκαταφρόνει ὅμως τὰς ἐπιστήμας καὶ μάλιστα τὰς Μαθηματικὰς (Δίογ. Β', 75. Ἀριστοτ. Μεταφ. Γ', 2.)· ὁ ἑγγονός του Ἄρσιππος ὁ Μητροκίδακτος (ἐπειδὴ ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν μητέρα του Ἀρήτην) ἀνέπτυξε τελειότερον φιληδονίας σύστημα, τὸ ὁποῖον ζητεῖται εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν παθῶν, ἡγουν τῶν

Περίοδος Α'. Τμήμα Β'. Κεφ. Β'. Κυρηναῖκοι 87

αἰσθημάτων ὁ ἀποδέχεται σωματικὰς καὶ ψυχικὰς ἡδονὰς καὶ λύπην, ἀλλὰ προκρίνει τὰς πρώτας, ἐξηγεῖ τὴν ἡδονὴν ὡς τὸν ἔσχατον σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν δὲ σοφίαν καὶ ἀρετὴν ὡς ἀναγκαῖα μέσα τῆς τῶν ἡδονῶν ἀπολαύσεως. Ἀπορρίπτει δὲ τὴν Λογικὴν καὶ Φυσικὴν ἐνηγκαλίσθη τὴν Ἠθικὴν ἢ τὴν περὶ τῶν αἰσθήσεων διδασκαλίαν, ἣτις εἶναι καὶ τὸ μόνον τῆς ἀληθείας κριτήριον. Τοιαύτη ἦτο ἡ Κυρηναϊκὴ φιλοσοφία (Διογ. Β', 86 καὶ ἐφεξῆς.)

§. 128. Τὰ περαιτέρω ἀποτελέσματα τῆς εὐδαίμονος ταύτης φιλοσοφίας περὶ τῆς Ἀληθείας, Ἠθικῆς, Θρησκείας, καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου, ἔκαμαν Κυρηναῖκούς τινὰς νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὰς δόξας ταύτας περισσώτερον. Θεόδωρος, μαθητὴς τοῦ δευτέρου Ἀριστέπου, ὁ ἄθεος, ἐξήγησεν ὅλας μας τὰς ἐννοίας ἐκ τοῦ ὑποκειμένου, μὴ θελήσας τὰς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, μηδὲ γενικὸν κριτήριον τῆς ἀληθείας, καὶ οὕτω προπαρασκευάζει τὸν Πυρρόνισμὸν (Σέξο. Πρὸς Μαθημ. Ζ', 191. καὶ ἐφεξῆς. Πλούταρχ. πρὸς Κολλώτην, ΙΔ', σελ. 177. Ἐυσέβ. Προπαρ. εὐαγ. ΙΔ', 18), καὶ ἠκολούθει ἐντελῆ τινα ἠθικὴν ἀδιαφορίαν (Διογ. Β', 93. 97—100.), ἀπορρίπτει τὴν θρησκευτικὴν πίστιν ὡς ἄλογον. Οἱ δὲ μαθηταὶ του, Βίων Βορυσθενίτης καὶ Ἐυήμερος, τὴν προσήρμοσαν εἰς τὴν τοῦ ὄχλου θρησκείαν (Cic. Nat. D, I, 42. Πλούταρχ. πρὸς Στωϊκ. ΙΔ'. σελ. 77. Σέξο. πρὸς Μαθημ. Θ', 51. Διογ. Β', 97. Διόδωρ. Σικελ. Ε', 11). Καὶ ὁ Ἠγησίας δὲ συνήργησεν εἰς τὴν ἠθικὴν ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἐνόμιζεν ἀκατόρθωτον τὴν τελείαν ἡδονὴν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπρόκρινε τὸν θάνατον παρὰ τὴν ἀναξιότητα τῆς ζωῆς. Ἔλαβε δὲ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας τὸ ἐπωνύμιον Πεισιθάνατος (Cic. T. Qu. I, 34. Διογ. Β', 86. 93. 94.).

§. 129. Ὁ Ἀντίκερις ἐπροσπάθησε ν' ἀπομακρύνῃ τὰς ὀλεθρίους συνεπείας τούτου τοῦ συστήματος, χωρὶς νὰ μεταβάλλῃ τὰς ἀρχάς του· καὶ συνέδησε μὲ τούτο τὴν φιλίαν, τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς τιμὴν, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνας, τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ κόμῃ ὁ σοφὸς, οὐδὲν ἥττορ εὐδαιμονῶν (Διογ. Β', 96. 97.). Ἐδῶ ἔρχησε τὸ Κυρηναϊκὸν σύστημα νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ Ἐπικούρειον, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ὑποδοχὴν παρεχώρησε τὸ πρῶτον.

Γ. Πύρρων καὶ Τίμων.

§. 130.

Πύρρων ὁ Ἠλεῖος, περὶ τὸ 340, ζωγράφος, ἀκόλουθος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν ἐκστρατείαν του, ἔπειτα ἱερεὺς τῆς πατρίδος του, ἐθεβαίωσε, καθὼς ὁ Σωκράτης, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν χαρακτῆρα ἐπλησίασε πολὺ, ὅτι μόνον ἡ ἀρετὴ ἔχει ἀξίαν, τὰ δὲ ἄλλα, καὶ αὐτὴ ἡ μάθησις εἶναι ἀνωφελῆ καὶ ἀδύνατα· διὰ τούτου πρέπει πᾶς τις νὰ ἐπιχῇ τὴν κρίσιν του. Ὁ δὲ φίλος του Τίμων ὁ Φλιάσιος, ἰατρὸς τὴν τέχνην, προήγαγε περαιτέρω ταύτην τὴν ἐξ ἠθικῆς ἀρχῆς ἐκπηγιάσασαν ἀμφιβολίαν, ἐνῶ εἰς τοὺς Σίλλους του καὶ εἰς τὸ περὶ αἰσθήσεων βιβλίον του ἐξέθεσε πικρῶς κατὰ τῶν Δογματικῶν τὰς ἐφεξῆς ἀρχάς. Οἱ Δογματικοὶ δὲν ἔχουν καμμίαν θεμελιωμένην ἐπιστήμην· τὰ ἀντικείμενα τῆς θεωρίας των δὲν εἶναι γνησιὰ. Πᾶσα μάθησις εἶναι ματαία, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει τέχνη νὰ γίνῃ τις εὐδαίμων· πρέπει τις νὰ ἀκούῃ εἰς τὰς πρακτικὰς του κρίσεις τὴν φωνὴν τῆς φύσεως καὶ τῆς αἰσθήσεως (Cic. Fin. II, 11. 13. IV. 16. Offic. I, 2. de Oratore III, 17. Διογ. Θ',

81. και έφεξ. 103. και έφ. Έυσεβ. Προπ. ΙΔ, 18. Σεξς. πρὸς Μαθημ. ΙΑ, 171. Ζ', 30.).

Δ'. ΜΕΓΑΡΙΚΟΙ.

§. 131.

Έυκλείδης ὁ Μεγαρεύς περί τὸ 400, φίλος τοῦ Σωκράτους, γνώριμος πρότερον τῆς Ἑλεατικῆς σχολῆς, ἤνοιξεν ἰδικήν του σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκε καὶ ἐγύμναζε Διαλεκτικὴν τινα σύμμικτον ἐκ τῶν Ἑλεατικῶν καὶ Σωκρατικῶν θεωριῶν. Αἱ καὶ εἰς τοὺς παλαιούς, πολὺ δὲ περισσότερον εἰς ἡμᾶς δι' ἔλλειψιν ἐντελῶν εἰδητέων ὡς κενὰ τεχνύδρια νομισθεῖσαι λεπτολογίαι αὐται (διὰ τὰς ὁποίας ὀνομάζονται καὶ Ἐριστικοί) φαίνονται ὅτι ἐπέτυχαν τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἄρῳσιν ἐκ μέσου τὰς εἰς τὸ διανοεῖσθαι καὶ γινώσκειν, εἰς τὸν Λόγον καὶ εἰς τὴν ἐμπειρίαν, ἀναρρομένας δυσκολίας, καὶ νὰ ξυνοχωρήσωσι δογματικούς τινας, μάλιστα δὲ Ἄριστοτέλην καὶ Ζήνωνα. Ὁλίγην κλίσειν φαίνονται ὅτι ἔλαβαν οὗτοι εἰς τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, εἰὰν ἐξαιρεθῆ ὁ Στίλπων.

§. 132. Ὁ Έυκλείδης παρέστησε τὴν Ἑλεατικὴν ἀρχὴν μὲ ἄλλο εἶδος, ἀπέρριψε τοὺς διὰ παραβολῆς συλλογισμοὺς (τὴν ἰπαγωγὴν)· ἐνίστατο εἰς τῶν ἀποδείξεων ὄχι τὰ λήμματα (τὰς προκειμένας προτάσεις), ἀλλὰ τὴν ἐπιφορὰν (τὸ συμπέρασμα) (Cic. A. Q. IV, 42. Διογ. Β', 106, 107). Έυβουλίδης καὶ Ἀλεξίνος εἶναι γνώριμοι διὰ τοῦ Σωρείτου, καὶ ψευδομένου καὶ τοῦ κερατίνου (Διογ. Β'. 108 καὶ έφ. Cic. A. Q. IV, 29). Διόδωρος ὁ Κρόνος ἔκαμε θεωρίας περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δυνατοῦ, καὶ μετὰ τοῦ Φίλωνος περὶ

τῆς ἀληθείας τῶν ὑποθετικῶν συλλογισμῶν· ἔδωκε δὲ καὶ λόγους τινὰς κατὰ τῆς ἀληθείας τῆς κινήσεως (Σεξο. πρὸς Μαθημ. Η', 113. I, 85. 112 καὶ ἐφεξῆς. Στοβ. σελ. 310. Cic. de Fato C, 7. 9. Ἀριστοτ. περὶ Ἑρμ. κ, 3. Ματαρυσ. Η', 3). Στίλπων ἠρνήθη τὸ πραγματικὸν τῶν τοῦ εἶδους λεγομένων ἰδεῶν, καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν μὴ ταυτιζομένων κρίσεων (Πλούτ. πρὸς Κολώτ. ΙΔ'. σελ. 174. Διογ. Β'. 119. Πλάτ. σοφιστ. σελ. 240. 269. 281. Συμπλίκιος εἰς φυσικὴν σελ. 26). Κατὰ δὲ τῶν ἄλλων ὁ χαρακτήρ του ἦτο τιμιώτατος. Ἔθεσε τὸν χαρακτήρα τοῦ σοφοῦ εἰς τὴν Ἀπάθειαν, γνώμην πλήρη συνεπειῶν διὰ τοῦ μαθητῆν του Ζήνωνα (Σενεκ. ἐπ. 9).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τελειότερα συστήματα Προελθόντα ἐκ τῆς Σωκράτους Σχολῆς.

§. 133.

Πλάτων μὲν παρέστησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τελειότερον δογματικὸν σύστημα στηριζόμενον εἰς τὸν Λόγον. Ἀριστοτέλης δὲ ὁ μαθητῆς του, ἄλλο ἰδικὸν του θεμελιούμενον εἰς τὴν πείραν· καὶ ἐκ μὲν τοῦ Κυνισμοῦ προέκυψεν ἡ Στοά. ἐκ δὲ τῆς Κυρηναϊκῆς αἵρέσεως, τὸ Ἐπικούρειον σύστημα· ὁ δογματισμὸς τῶν Στωϊκῶν ἐκίνησε τὸν Ἀκαδημαϊκὸν Ἀρκεσίλαου εἰς ἀντιλογίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Πυρρῶνισμὸς τῆς νέας Ἀκαδημίας· ὧς οὕτως ἀπὸ τῆν πρακτικὴν τοῦ

Σωκράτους σχολήν ἐγεννήθησαν τέσσαρα δογματικά συστήματα χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰς θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς ἀρχὰς, καὶ εἰς αὐτὴν Πυρρῶνισμός.

Α'. Π Λ Α Τ Ω Ν.

§. 134.

Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος (γενν. τὸ 427. Ὀλυμ. ΠΖ'). Ἀρίωνος καὶ Περικτιόνης υἱὸς, ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου καὶ Σόλωνος, ἔλαβεν ἐκ φύσεως ἐξαιρετὰ προτερήματα διὰ ποιήσιν καὶ φιλοσοφίαν. Τὸ δεύτερον ἐνεπύχθη ὑπὸ τοῦ Σωκράτους. Τὸν ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τὰ πολιτικὰ πράγματα, εἰς τὰ ὅποια εἶχε μεγάλην ῥοπὴν, αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ τοῦ καιροῦ του, καὶ τὸ ἀχαλίνωτον τῆς δημοκρατίας, καὶ τῶν ἡθῶν ἡ διαφθορὰ (Ἐπισ. Ζ'). Ἐκαλλιέργησε τὰ προτερήματά του καθ' ὑπερβολὴν διὰ τῆς ἰδίας του ἐπιμελείας, διὰ ποιητικῶν δοκιμῶν, διὰ τῆς μελέτης τῶν Μαθηματικῶν, διὰ περιηγήσεων, διὰ τῆς οἰκειώσεώς του μετὰ τῶν ἐνδοξοτάτων φιλοσόφων, καὶ ἐξαιρίτως τοῦ Σωκράτους, μετὸν ὁποῖον συνανεστράφη ὀκτώ ἔτη· οὕτως ἀποκατεστῆθη ὁ μέγας φιλόσοφος, ὅστις κατὰ τὸ παντοδαπὸν τῶν θεωριῶν, κατὰ τὸ βάθος καὶ ὕψος καὶ ζωηρότητα τῆς παραστάσεως τῶν ἰδεῶν του εἶναι ὁ μόνος, καὶ κατὰ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα εὐλόγως ἴσεται ἐγγύτατα τοῦ Σωκράτους. Ἐσύστησε φιλοσοφικὴν σχολὴν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ἣτις πολὺν χρόνον ὑπῆρξε φυτουργεῖον εὐγενῶν ἀνδρῶν καὶ ἀξιολόγων φιλοσόφων. Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὴν ΡΗ', Ὀλυμ. τὸ 347 ἔτος π. Χ.

§. 135. Τὰ συγγράμματά του, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαὶ